

ТАЪСИРИ НУРИҲОИ МАЪДАНИ БА ҲОСИЛБАНДИИ РАСТАНИИ АНОР ДАР ШАРОИТИ ВОДИИ ҲИСОРИ ТОЧИКИСТОН

Гулов С.М., профессор, Аюбов Э.Х., ассистент –ДАТ ба номи Ш Шохтемур

Калимаҳои асосӣ: субтропикӣ, анор, технология, нури, ҳосилнокӣ, гулкунӣ, гӯрабандӣ.

Тоҷикистон яке аз минтақаи асосии субтропикӣ Осӣи Марказӣ мебошад, ки дар худиди он растаниҳои субтропикӣ зиёде парвариш меёбанд: анор, анҷир, хурмо, унуб ва ғ. **□,2□**

Парвариши анор дар қатори растаниҳои субтропикӣ, ки дар шароити Тоҷикистон парвариш меёбанд, ҷойи асосиро ишғол менамояд. Меваи анор аз ҷиҳати таркиби ғизонокиаш парҳезӣ буда, аз витаминҳо, микроэлементҳо ва туршиҳои органикӣ бой мебошад. **□,4□**

Бо мақсади омӯзиши раванди гӯрабандӣ ва гӯрапартоӣ дар дарахтони таҳқиқотӣ анор вобаста ба таъсири вариантҳои гуногуни нуридиҳӣ таҷрибаи илмӣ гузаронида шуданд ва дар рафти гузаронидани таҷрибаҳои илмӣ доир ба гулкунӣ, гӯрабандӣ ва гӯрапартоии растани анор мушоҳидаҳои илмӣ гузаронида муайян карда шуд, ки меъёри нуридиҳӣ ба маҳсулнокии растани анор таъсири худро мерасонад. Дар давраи солҳои 2011-2012 дар қитъаҳои таҷрибаии водии Ҳисор чорабиниҳои зерини агротехникӣ доир ба меъёри нуриҳои маъданӣ, бо мақсади омӯзиши сабзиш, инкишоф ва ҳосилбандии анор гузаронида шуд. Бо назардошти омӯзиши таъсири меъёри нуриҳои маъданӣ, мушоҳида ва таҳқиқотҳо доир ба сифати гулкунӣ ва гӯрабандии дарахтони мевадиҳанда вобаста ба таъсири меъёри нуридиҳӣ гузаронида шуданд, ки натиҷаҳои ба даст овардашуда дар ҷадвали 1 нишон дода шудааст.

Ҷадвали 1.- Сифати гулкунии анор вобаста ба меъёри нуридиҳӣ (навъи Қазоқӣ-анор, с.2012)

Вариант	Миқдори гулҳо дар як дарахт		
	Умумӣ	Гулҳои зангӯлашакл	Гулҳои кӯзашакл
Назоратӣ	3910	3730	180
N ₁₂₀ кг/м.т.	3850	3648	202
P ₁₀₀ кг/м.т.	3500	3297	203
K ₆₀ кг/м.т.	3050	2828	222
N ₁₂₀ P ₁₀₀ K ₆₀ кг/м.т.	3211	2991	290

Натиҷаҳои ба даст овардашуда ба ҳисоби миёна аз 10 дарахти таҳқиқотӣ муайян карда шудааст, ки синну соли онҳо 10- сола мебошанд. Натиҷаҳои ҷадвали мазкур нишон дод, ки гулҳои кӯзашакл, ки асосан онҳо мева мебаранд, вобаста ба вариантҳои фоизҳои зеринро ташкил мекунанд: назоратӣ -4,6%, N -5,3%, P -5,8%, K -7,2% ва N P K -9,0% -ро ташкил намуданд, ки ин фоизи гӯраҳо пурра то меваи комил сабзиш менамоянд.

Бо мақсади омӯзиши раванди гӯрабандӣ ва гӯрапартоӣ дар дарахтони таҳқиқотӣ вобаста ба таъсири вариантҳои гуногуни нуридиҳӣ таҷрибаҳои илмӣ гузаронида шуданд. Дар рафти таҷрибаҳои илмӣ доир ба таъсири нуриҳои маъданӣ ба раванди гулкунӣ, гӯрабандӣ ва гӯрапартоии растани анор мушоҳидаҳои таҳқиқотӣ гузаронида шуданд (ҷадвали 2). Натиҷаҳои ҷадвали мазкур нишон медиҳад, ки миқдори меваи боқимонда пеш аз ҳама аз таъмини пурраи моддаҳои маъданӣ (NPK) вобаста аст. Мушоҳидаҳои илмӣ нишон доданд, ки ба гулрезӣ ва ғурарезӣ шароити иқлимӣ низ таъсири худро мерасонанд.

Ҷадвали 2.- Таъсири нуриҳои маъданӣ ба раванди ҳосилбандии растани анор (навъи Қазоқӣ-анор, с.2012)

Вариант	Миқдори гулҳо, гӯраҳо ва меваҳои пухтарасида		
	Гӯраҳо(умумӣ)	Гӯраҳои афтида	Меваҳо
Назоратӣ	320	294	26
N ₁₂₀ P ₁₀₀ кг/м.т.	229	194	35
N ₁₂₀ K ₆₀ кг/м.т.	290	253	37
P ₁₀₀ K ₆₀ кг/м.т.	254	215	35
N ₁₂₀ P ₁₀₀ K ₆₀ кг/м.т.	182	142	40

Натиҷаҳои таҳқиқот оид ба муайян намудани меъёр, муҳлати додани нуриҳои маъданӣ нишон доданд, ки растани анор вобаста ба синну сол, навъ ва минтақаи парвариш раванди нашъу нумӯи онҳо фарқият дошта метавонанд. Аз ин рӯ, таҷрибаҳои илмӣ, ки дар водии Ҳисор гузаронида шудаанд, вобаста аз сохти хок, таркиби хок ва ҷойгиршавии сатҳи оби зеризаминӣ, муҳлат ва меъёри онҳо муайян карда шуд, ки омилҳои дар боло зикршуда ба маҳсулнокии растани анор таъсири худро мерасонад (ҷадв.).

Ҷадвали 3.- Таъсири нуриҳои маъданӣ ба ҳосилнокии анор Қазоқӣ-анор, с.2012, 7-сола)

Вариант	Вазни меваҳо дар 1 дарахт, кг	Миқдори мева дар 1-дарахт, адад	Вазни миёнаи як дона меваи анор, г	Ҳосилнокӣ, с/га
Назоратӣ	5,5	25	240	80
N ₁₂₀ P ₁₀₀ кг/м.т.	9,0	34	256	112
N ₁₂₀ K ₆₀ кг/м.т.	9,2	36	257	115
P ₁₀₀ K ₆₀ кг/м.т.	7,2	35	240	102
N ₁₂₀ P ₁₀₀ K ₆₀ кг/м.т.	9,5	40	280	140

Аз нишондодҳои чадвали 3 бар меояд, кивобаста ба вариантҳои интихоб кардашуда, таъсири нуриҳои гуногун буда, он ба вазни умумии мева дар дарахтон, миқдори мева, вазни миёнаи меваи анор ва ҳосилнокии он таъсири гуногун мерасонад. Аз рӯи натиҷаи ба даст овардашуда маълум мегардад, ки ҳосилнокии хуби дарахтон дар варианти пурраи нуриҳои маъданӣ дида мешавад. Меъёри дурусти он $N_{120} P_{100} K_{60}$ кг/га моддаи таъсиркунанда (м.т.) мебошад ва ба сифатнокии меваҳои анор низ таъсир мерасонад (чадв. 4).

Чадвали 4.-Таъсири нурии маъдани ба сифатнокии меваи анор
(навъи Қазоқӣ- анор, с.2012, 7сола)

Вариант	Вазни пӯсти анор, %	Вазни миёнаи (аз 100 дона) анор, г	Баромади шарбати меваи анор, %	Миқдор, %	
				Қанд	Чавхарҳои органикӣ
Назоратӣ	32,3	270,1	38,4	15,2	1,4
$N_{120} P_{100}$ кг/м.т.	37,2	310,2	42,6	15,3	1,2
$N_{120} K_{60}$ кг/м.т.	36,9	330,7	44,3	15,1	1,1
$P_{100} K_{60}$ кг/м.т.	35,5	340,9	46,0	13,9	1,2
$N_{120} P_{100} K_{60}$ кг/м.т.	36,4	350,6	52,2	16,4	0,9

Аз натиҷаҳои чадвали 4 маълум мегардад, ки меъёрҳои гуногуни нуриҳои маъданӣ ба сифатнокии меваи анор таъсир мерасонад, хусусан ба вазни пӯсти меваи анор то 2%, вазни миёнаи мева то 80-100г., баромади шарбатнокӣ то 14%, қанднокӣ то 1,2% ва туршиҳои органикӣ меваи анор то 1,5% фарқиятҳо дида мешаванд.

Ҳамин тавр гуфтан мумкин аст, ки меъёрҳои гуногуни нуриҳои маъданӣ, на балки ба ҳосилнокии дарахтон, балки боз ба сифатнокии меваҳои анор низ таъсир мерасонад.

Адабиёт

1. Розанов Б.С.- Культура граната в СССР-, Сталинабад, изд., АН Тадж.ССР, 1961.- 223с.
2. Гулов С. М. Меваҳои гармидӯсти Тоҷикистон- Душанбе, 2008.- 168с.
3. Воронцов В.В., Штейман У.Т. Возделывание субтропических культур- М., 1992.- 257с.
4. Гутиев Г.Т., Мосияш А.С. Климат и морозостойкость субтропических растений. Л.: Гидрометеоздат, 1977.- 237с.

АННОТАЦИЯ

ВЛИЯНИЕ МИНЕРАЛЬНОГО ПИТАНИЯ НА ПЛОДОНОШЕНИЕ ГРАНАТА В УСЛОВИЯХ ГИССАРСКОЙ ДОЛИНЫ ТАДЖИКИСТАНА

В данной статье приведены результаты исследований влияния минерального питания на плодоношение граната в условиях Гиссарской долины Таджикистана, а также было изучено влияние минерального питания на урожайность и качество плодов граната.

Ключевые слова: субтропики, технология, удобрения, гранат, урожайность, цветение, завязывание.

АННОТАТСИЯ

ТАЪСИРИ НУРИҲОИ МАЪДАНИ БА ҲОСИЛБАНДИИ РАСТАНИИ АНОР ДАР ШАРОИТИ ВОДИИ ҲИСОРИ ТОҶИКИСТОН

Дар мақолаи мазкур натиҷаҳои таҳқиқоти таъсири нуриҳои маъданӣ ба ҳосилбандии растаниҳои анор дар шароити водии Ҳисори Тоҷикистон нишон дода шудааст ва ба ғайр аз он таъсири нуриҳои маъданӣ ба ҳосилнокии сифати меваи анор омӯхта шудааст.

Калимаҳои асосӣ: субтропикӣ, анор, технология, нури, ҳосилнокӣ, гулкунӣ, гӯрабандӣ.

ANNOTATION

INFLUENCE OF MINERAL NUTRITION ON POMEGRANATE FRUITING IN THE CONDITIONS OF THE HISSAR VALLEY OF TAJIKISTAN

This article presents the results of research on the impact of mineral nutrition on pomegranate fruiting in the conditions of the Hissar valley of Tajikistan, and also has been studied the impact of mineral nutrition on the yield and quality of pomegranate fruits.

Key words: subtropics, technology, fertilizers, pomegranates, yield, flowering, tying.